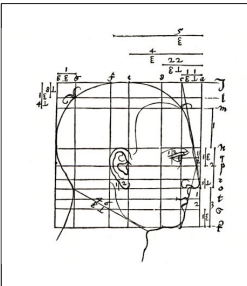

Metodologija psiholoških istraživanja

PRIPREMA: 1. deo

Sadržaj

A. Tema istraživanja

B. Informacije o istraživanjima

C. Vrste istraživanja

D. Osnovni činioci istraživanja

E. Objekti istraživanja

1. vrste

2. izbor

8. Oktobar 2018.

II. Priprema istraživanja

- **trajanje:** 2 - 3 nedelje (5 predavanja)
- **sadržaji:**
 - A. tema istraživanja
 - B. informacije o istraživanjima
 - C. vrste istraživanja
 - D. osnovni činioci istraživanja
 - E. objekti istraživanja
 - F. varijable
 - G. podaci
 - H. merenje
 - I. kontrola istraživanja
 - J. etički aspekti istraživanja

A. Tema istraživanja

- **tema:** problem koji se ispituje u istraživanju
- **izbor teme:** različiti naučni i lični razlozi
 - nastavak prethodnih naučnih istraživanja (najčešće)
 - novootkrivena i nedovoljno ispitana pojava
 - naručeno istraživanje, ...
- **opštost teme:** od vrlo opštih do vrlo konkretnih
 - ako je tema vrlo *opšta*, mora se *konkretizovati* da bi se mogla empirijski istražiti
 - konkretno istraživanje daje *doprinos* ispitivanju opšte teme
 - **PRIMER:**
 - *veoma opšta tema:* uticaj urođenih i stečenih činioca u ponašanju
 - *znatno uža podtema:* urođenost "rukosti" (desnorukost i levorukost)
 - *konkretno istraživanje:* rukost pre rođenja!
 - empirijski zaključak: svakako postoji urođena osnova
 - ali: time nije dokazano da ne deluju i stečeni činioci
 - teoretska pitanja: zašto postoji rukost? koja je neuro-mišićna osnova rukosti?

B. Informacije o istraživanjima

- jedan od uslova *kvaliteta* naučnog istraživanja:
 - istraživač mora poznavati *ranija* srodna istraživanja
 - postoje različiti *izvori* informacija o naučnih istraživanjima
- **vrste izvora informacija**
 - **opšti izvori**
 - internet, novine, TV, popularne knjige, javna predavanja
 - ovi izvori su različitog kvaliteta i pouzdanosti
 - **studentski izvori**
 - studije psihologije
 - **naučni izvori**
 - saopštenja na domaćim i stranim naučnim skupovima
 - naučne publikacije: naučni časopisi i knjige
 - napomena: većina naučne informacije objavljuje se na engleskom jeziku
- **direktnost izvora informacija**
 - primarni, sekundarni, tercijarni ...

C. Vrste istraživanja

- postoje *brojne* vrste istraživanja u psihologiji
 - istraživanja se mogu *klasifikovati* na više načina
- razmotrićemo nekoliko *klasifikacija* (podela) istraživanja, i to:
 1. *prema stepenu kontrole*
 2. *prema uslovima izvođenja*
 3. *prema cilju*
 4. *prema nameni*
 5. *ostale vrste istraživanja*
- u okviru svake od ovih podela postoje više *vrsta* istraživanja, koje će biti detaljnije opisane
 - osim ovih podela postoje i druge podele, i u okviru njih odgovarajuće vrste istraživanja, koje će biti kasnije opisane

C. Vrste istraživanja

1. Stepenu kontrole istraživanja (dve vrste)

(a) **neeksperimentalna (opservaciona) istraživanja**

- **PRIMER:** posmatranje (opservacija) i opisivanje (deskripcija) ponašanja životinja i ljudi
- bitna osobina: nema *aktivne* manipulacije i intervencije istraživača
 - istraživač *registruje* pojave koje se same *spontano* javljaju
- važna odlika: *niži* stepen kontrole istraživača nad ispitivanom pojavom

(b) **eksperimentalna istraživanja (eksperimenti)**

- **PRIMER:** stimulacija mozga; dejstva različitih tretmana
- prisutna je *aktivna* manipulacija istraživača (eksperimentatora)
 - istraživač sam *izaziva* ispitivanu pojavu, ne čeka da se sama javi
- važna odlika: *viši* stepen kontrole nad ključnim aspektima istraživanja
 - omogućen bolji uvid u *uzroke* ispitivane pojave

- posebna vrsta istraživanja: ankete
 - obično se svrstavaju u ne-eksperimentalna istraživanja
 - nema aktivne manipulacije, ali odgovori nisu spontani nego izazvani

C. Vrste istraživanja 7

2. Uslovi izvođenja istraživanja (dve vrste)

(a) terenska (naturalistička) istraživanja

- **PRIMER:** posmatranje ponašanja dece u vrtiću
- **mesto izvođenja:** 'na terenu', pod 'naturalnim' odn. prirodnim uslovima
- **prednost:** prirodnost ponašanja
- **mana:** slaba kontrola uslova

(b) laboratorijska istraživanja

- **PRIMER:** ispitivanja vizuelnog opažanja, psiholingvistička ispitivanja
- **mesto izvođenja:** laboratorija
 - posebna, namenska prostorija sa specijalizovanim uređajima
 - omogućava: kontrolu mesta, vremena i uslova istraživanja
 - uređaji služe za zadavanje zadataka, registrovanje ponašanja
- **prednost:** bolja kontrola uslova
- **mana:** niža prirodnost

- podela je slična prethodnoj, na neeksper. i eksper. istraživanja
 - ali: postoje i terenska eksperim. i laboratorijska neeksperim. istraživanja

C. Vrste istraživanja 8

3. Cilj istraživanja (četiri vrste)

(a) eksplorativna (pilotska) istraživanja

- **cilj:** početno upoznavanje (eksplozacija) neke nedovoljno poznate oblasti
- **PRIMER:** da li životinje prepoznaju sebe u ogledalu?

(b) replikativna istraživanja

- **cilj:** ponavljanje (replikacija) nekog ranijeg istraživanja
- **razlozi:** provera novog nalaza; uvežbavanje novih istraživača i studenata
- **PRIMER:** korišćenje Miler-Lierove iluzije za vežbe

(c) parametarska istraživanja: najčešća vrsta istraživanja

- **cilj:** detaljnije ispitivanje nekih aspekata (parametara) neke pojave koja je delom već poznata i ispitana u ranijim istraživanjima
- **PRIMER:** zavisnost Miler-Lierove iluzije od ugla krakova, dužine, boje, ...

C. Vrste istraživanja 9

(d) eksplanatorna istraživanja

- **cilj:** prilog objašnjenju (eksplanaciji) neke pojave
 - provera teorijskih predviđanja
- **krucijalna istraživanja:** sučeljavanje dve oprečne teorije
- **PRIMER:** prostorno snalaženje kod slepih ljudi

4. Namena istraživanja (dve vrste)

(a) fundamentalna istraživanja

- služe nauci
- ne moraju imati direktnu praktičnu primenu
- **PRIMER:** istraživanje vizuelnih iluzija

(b) primenjena istraživanja

- služe društvu i privredi
- ne moraju biti od naučnog interesa
- **PRIMER:** istraživanja tržišta i javnog mnjenja

napomena: retka su istraživanja koja su istovremeno i fundamentalna i primenjena

C. Vrste istraživanja 10

5. Ostale vrste istraživanja

- arhivska istraživanja
- analiza sadržaja
- matematičko modeliranje i simulacija
- studije slučaja
- kvalitativna istraživanja

D. Osnovni činiooci istraživanja 11

to su **pojmovi** koji se javljaju u većini psiholoških istraživanja sada će biti date kratke **definicije** tih pojmova, kao i **primeri** istraživanja kasnije u kursu će većina ovih pojmova biti znatno detaljnije razmatrana

definicije:

objekti: **slučajevi** i **pojave** koje se ispituju u istraživanju

- **slučajevi (subjekti, ispitanici, učesnici):** organizmi (ljudi, životinje)
- **pojave:** uticaji na organizme (**stimulusi**)

uzorak: skup **svih** objekata u datom istraživanju

populacija: **širi** skup objekata čiji je uzorak deo

varijable: **osobine** objekata istraživanja

- **numeričke** varijable: izražene brojevima
- **kategoričke** varijable: izražene kategorijama

podaci: **vrednosti** varijabli za različite objekte

istraživanje: sakupljanje **podataka** o **varijablama**, tj. osobinama **objekata**, na nekom **uzorku**, koji je deo neke **populacije**

D. Osnovni činiooci istraživanja 12

PRIMERI: pet istraživanja i njihovi činiooci

(1) osnovne karakteristike studenata

- **objekti:** studenti psihologije prve godine, **uzorak:** 100 studenata
- **populacija:** studenti psihologije ili studenti FF ili studenti
- **varijable:** dve vrste
 - numeričke (visina, težina, starost, ocena u školi, poeni na ispitu)
 - kategoričke (pol, nacionalnost, pušenje, 'rukost')
- **podaci:** dve vrste (isto kao varijable)
 - numerički podaci (165 cm, 70 kg, 19 god, 4.8, 89 poena) - **mere**
 - kategorički podaci (ženski, srpska, nepušač, desnoruk) - **kategorije**
 - broj podataka: 9 varijabli x 100 objekata = 900 podataka
- **organizacija podataka:** matrica podataka

	Visina	Pol	...
1.	180	m	...
2.	165	z	...
...
100.	160	z	...
- **obrada podataka:** dve osnovne vrste
 - računanje **proseka** (za numeričke varijable)
 - računanje **frekvenci** (za kategoričke varijable)

D. Osnovni činioci istraživanja

13

(2) odnos dužine učenja i ocene

- **objekti:** studenti; **uzorak:** 100 studenata
- **varijable:** dve numeričke
 - 1. **dužina učenja:** 1, 2, 3, 4, 5 minuta (podaci)
 - 5 grupa po 20 studenata
 - 2. **ocena na testu:** 1, 2, 3, 4, 5 (podaci)
- **organizacija podataka**
 - matrica podataka: 100 redova i dve kolone
 - **ukupan broj podataka:** $100 \times 2 = 200$
 - dva za svakog studenta: koliko dugo je učio, i koju ocenu je dobio

	dužina	ocene
1.	1	1
2.	1	3
...
20.	1	2
21.	2	3
22.	2	5
...
40.	2	1
...
100.	5	5

(3) odnos pola i vremena reakcije

- **objekti:** studenti; **uzorak:** 30 muškaraca + 30 žena = 60 objekata istraž.
- **varijable:** dve
 - 1. **pol:** kategorička varijabla (vrednosti odn. kategorije: muški, ženski)
 - 2. **vreme reakcije:** numerička varijabla (vrednosti odn. mere: broj milisekun.)
- **ukupan broj podataka:** 60 (za pol) + 60×10 (za vreme reakcije) = 660
 - ako se računa 60 prosečnih vremena reakcije, broj podataka je $60 + 60 = 120$

D. Osnovni činioci istraživanja

14

(4) odnos muzike i pamćenja

- **objekti:** studenti; **uzorak:** $2 \times 50 = 100$ studenata
- **varijable:** dve
 - 1. **prisustvo muzike:** kategorička varijabla
 - vrednosti varijable: muzika prisutna, muzika odsutna
 - 2. **broj zapamćenih reči:** numerička varijabla
 - vrednosti varijable: 0, 1, 2, ..., 20
- **ukupan broj podataka:** $100 \times 2 = 200$

(5) odnos uzrasta, mesta stanovanja, i muzičke preferencije

- **objekti:** građani Srbije; **uzorak:** 1000 ispitanika
- **varijable:** tri
 - 1. **uzrast** (vrednosti: mladi, sredovečni, stari)
 - 2. **mesto** (vrednosti: selo, varoš, grad)
 - 3. **omiljena muzika** (vrednosti: folk, rok, klasika)
- **ukupan broj podataka:** $1000 \times 3 = 3000$

E. Objekti istraživanja

15

1. Vrste objekata istraživanja

objekti su *slučajevi* i *pojave*, odn. *subjekti* i *stimulusi*

(a) slučajevi: subjekti (ispitanici, učesnici)

to su: ljudi, životinje

(b) pojave: stimulusi (draži, stavke)

- to su sadržaji, predmeti, informacije itd. čije se *dejstvo* na subjekte ispituje, tako što se registruje njihovo *ponašanje* (*reakcija* na stimuluse)
- **PRIMERI:** stimulusi se koriste u brojnim oblastima psihologije
 - u psihologiji opažanja: geometrijski oblici (npr. Miller-Lierova iluzija)
 - u psihologiji umetnosti: umetnička dela (npr. slike različitih pravaca)
 - u psiholingvistici: jezičke draži (slova, reči, rečenice)
 - u ispitivanju pamćenje: reči, slike
 - u psihologiji inteligencije: zadaci
- eksperimentalna istraživanja uglavnom imaju i subjekte i stimuluse
- neka istraživanja imaju samo subjekte a nemaju stimuluse
- neka istraživanja nemaju ni subjekte ni stimuluse

E. Objekti istraživanja

16

2. Izbor objekata istraživanja

uzorkovanje: postupak izbora članova uzorka iz populacije

- **uzorak:** ispitivani objekti; **populacija:** širi skup objekata
- u nekim istraživanjima ispituje se *cela* populacija
 - **PRIMER:** *primer (1):* studenti prve godine psihologije *kao populacija*
- u velikoj većini istraživanja ispituje se samo *deo* populacije, tj. njen uzorak
 - **PRIMERI:** *primeri (2), (3), (4), (5)*
 - anketa studenata Filozofskog fakulteta
- ispitivanje *cele* populacije je:
 - uglavnom nepraktično, ponekad nemoguće, često nepotrebno
- **važno:** u većini istraživanja istraživač na osnovu *uzorka* želi da donese zaključke o *populaciji*
 - kako se zaključuje sa *dela* (uzorak) na *celinu* (populacija)?

E. Objekti istraživanja

17

podsetimo se razlike između *deduktivnog* i *induktivnog* zaključivanja u logici:

- **deduktivno zaključivanje**
 - **smer zaključivanja:** od celini ka delu, od opšteg ka posebnom
 - **PRIMER:** svi ljudi su smrtni – dakle, pojedinac je smrtn
 - ako je logički ispravno, *nužno* je valjano, ne može biti pogrešno
 - **problem:** kako utvrditi da li su opšte tvrdnje tačne?
- **induktivno zaključivanje**
 - **smer zaključivanja:** od dela ka celini, od posebnog ka opštem
 - **PRIMER:** pojedinci su smrtni, dakle svi ljudi su smrtni
 - **problem:** zaključivanje je samo *verovatno*, moguće su greške
- zaključivanje o populaciji na osnovu uzorka je *induktivno*
- **pitanje:** kako povećati *verovatnoću* ispravnosti zaključaka?
- **odgovor:** uzorak treba da bude **reprezentativan** za populaciju
 - **reprezentativan:** tipičan, karakterističan
 - uzorak predstavlja 'populaciju u malom'